

Pénteken délelőtt Gömbös és Zadraveczt tett vallomást a Szakáts—Kelemen-pörben.

Bécsből a szegedi ellenforradalomig. — Gömbös nem emlékezik a személyi kérdésekre. — Antiszemitaizmus és fajvédelem. — Zadraveczt csak rövid vallomást tett. — Back Bernátot a kaszinói kártyázásokról kérdezték.

A Kelemen—Szakáts-pör a hónapok hosszú sora után végre eljutott a legnagyobb érdeklődést kiváltó napig. Pénteken délelőtt többszöri idézés után Zadravecz István tábori püspök és Gömbös Gyula ny. államtitkár is megjelentek a bíróság előtt. A pénteki főtárgyalást ezért nagy érdeklődés előzte meg. Már 9 óra előtt jóval a kíváncsiak valóságos ostrom alá fogták az elsőemeleti hivatali helyiséget, ahol az irodai igazgató osztogatta a jegyeket.

Az esküdszéki teremben, ahol a főtárgyalást

Először Gömbös Gyulát hallgatják ki.

Zadravecz István Vild Károly elnök szobájába vonult addig vissza, amíg rá került a sor. Gömbös Gyula 39 éves, nős, nemzetgyűlési képviselő, ny. államtitkár.

Az elnök kérdésére hosszú részletezéssel mondja el, hogyan kapcsolódott bele a szegedi ellenforradalomba.

— Az ellenforradalom előtti hónapokban Bécsből Belgrádba lettem vezényelve. Belgrádból jövet, már megállapítottam, hogy az ellenforradalomnak Szegedről, vagy Pécsről kell kiindulnia. Szeged mutatkozik a legalkalmasabb terepnek. Itt kötöttem ki, miután Szegeden a mozgolódásnak erős csirái találtak. Hírdőzőit az egység és a vezér. A Nagel féle kezdetleges puccsot hamar leszerelték a franciák. A bécsi antibolszevista komité élén akkor Bethlen állott. Teljhatalmu megbízottja voltam a komiténak.

— Ha jól emlékszem, Szegeden először Szakátsal ismerkedtem meg. A szegedi urak engem kikérdeztek a bécsi komité helyzetéről s viszont megismertettek a szegedi viszonyokkal. Szegeden a tömeget, különösen Alsóvárost Zadravecz irányította, a keresztény tömeget az ő szuggesztív befolyása alatt állott. Később ismerkedtem meg Kelemen Bélával, akit komoly

a proklamációra.

Ki szerkesztette azt?

Tanu: A gondolat és a tartalom az enyém volt. A leírást Polgár Péterék végezték. Az igaz, hogy a megszerkesztést általános vita előzte meg s később e célra egy külön bizottság alakult.

Elnök: A „szent egység” kifejezése benne volt-e a kiáltvány szövegében?

Tanu: Igen. Ez az ötlet, illetőleg eszme, Aradról a franciák révén került bele. Én sohasem helyeseltém. Általában ez a legnagyobb komolysággal mondhatom, hogy

a szegedi ellenforradalom vezetői állandóan torzalkodtak egymással. Kicsinyes kérdések felett sokszor órákhozott vitatkoztak.

Kelemen Béla: Bokor, Szakáts és Polgár azt mondják, hogy ők teljhatalmulag voltak megbízva a kiáltvány megszerkesztésével.

Én antiszemita vagyok

és e kérdésben Szakáts mellett foglaltam állást, aki Tonelli és Polgár bevalasztása ellen volt, noha akkor még nem tudtam vallási viszonyait. Én antiszemita vagyok és ők, ugy tudom...

Elnök: Szakáts miért nem volt benne ebben a bizottságban?

Tanu: Nem tudom, de azt valószínűnek tartom, hogy akart, mert Szakáts politikus volt. Én is akkor kezdtem a politikát és én is akartam.

Szakáts: Törtétem-e én, vagy dolgoztam-e könyvekkel ez időben.

Tanu: Ne tessék ilyen szubjektív kérdéseket feladni. Azt megállapítottam, hogy céljai voltak, mint minden embernek, aki politikus akart lenni.

Kelemen: Sértés-e az, ha valakire azt mondják, hogy törtető, avagy intrikus?

Tanu: Én megsértődtem, ha nekem ezt mondanak... (Derűtlenség.) Az intrikus szóban pedig nem találtam semmit. A politikában az

alázatos levélben kértam pártfogást Öntől?

Tanu: Abban az időben 2200 képviselő-jelölt járt nálam. Szakátsot Aigner Károly javasolta nekem. Hogy képviselő szeretett volna lenni, arról meg voltam győződve.

Kelemen: Emlékszik-e arra, hogy egy vasúti utazásnál a kupéban azt mondta nekem, hogy sz. elnök Zadravecz Istvánt

tarították meg, ember-ember hátán. Már féltiz felé közeledett az óramutató, amidőn a tanács bevonult és szemlét tartott a megjelent tanuk fölött. Pallavicini Alfonz őrgrof ismét nem jeleni meg. Az idézőt nem tudták számára kikérbesíteni. Vild Károly elnök ezért április 21-re, az utolsó tárgyalási napra idézte meg újból az őrgroft.

Gömbös Gyula harsány hangon válaszol „Jeleni” az elnök felhívó kérdésére. Zadravecz István nagyon komoly.

és értékes hazafinak tartottam.

— Szegedre való érkezésem után azonnal Zadraveczhez mentem. Velem és később Szakátsal együtt beszéltek meg az ABC megalkutását.

Itt arra fektettem a fősúlyt, (ha ma mondanám) fajvédelmi szempontból néztem az ABC összeállítását.

Tulajdonképpen az én agyamban született meg az ABC eszméje, de lehet, hogy már mások is gondolták rá.

Vild elnök: Kelemen benne volt-e valamilyen az ellenforradalmi frakcióban?

Tanu: Igen. Kelemen amint megismertem, már tudtam róla, hogy a szegedi ABC vezére egyedül ő lehet. Szegeden

több ellenforradalmi szervezetet találtam.

Igy szervezkedtek a tisztek, ott volt a Nagel-féle mozgalom, Zadravecz a Katolikus Legényegyletben szervezkedett. Kelemen elítélőleg nyilatkozott a Nagel-féle puccsról, mert az nem volt jól előkészítve. Ahol megjelentem, mindenhol lekesítő beszédekkel mondtam és már akkor a fajvédelmi gondolat jegyében...

Elnök: Emlékszik-e

Tanu: Nem hiszem, hogy nekik ennyi joguk lett volna. A kiáltványt különben sem találtam oly nagyleletűségű dolognak. Ha a franciák a jegyzeteket kiadták volna, akkor a románok bevonulása nem történt volna meg Budapestre. De

Szegeden olyan erős volt a torzalkodás, hogy szokásom és természetem ellenére a béke angyalát kellett játszanom.

Sokat beszélgettünk, sokat tanácskoztunk, veszekedtünk és aránylag keveset is végeztünk a franciák magatartása miatt.

Elnök: Emlékszik-e arra, hogy az ABC kormányzó bizottságát alakított. Ebben a bizottságban Tonelli Sándor és Polgár Ármin is benne volt. Kik tiltakoztak bevalasztásuk ellen?

Tanu: Kelemen javasolta, hogy a nevezetteket is vegyék bele a bizottságba.

intrika egyenlő a taktikával s ez a politikai életben megengedett dolog.

Dr. Fekete Béla: Szakáts a jóérzést sértette e munkájával, „törtéisével”?

Tanu: Én nem láttam benne ilyesmit.

Dr. Szél Gyula: Szakáts minisztereket hívott magához vacsorára, hogy fölírják előnyöket verekedjen ki.

Tanu: Én is voltam Szakátsnál vacsorán, nagyon jól esett ez akkor, idegen vendégembernek s ezért Szakáts nem kért tőlem semmit. (Szakáts-felé fordulva) Ma is köszönettel nyugtázom az akkori meghívást...

Elnök: A könyv egyes részeinek van-e személyeskedő utóíze?

Tanu: Én Kelemen harajáért aggódó hazafinak ismerem. Kelemen tárgyilagosan írta meg könyvét.

Szakáts: Igaz-e az, hogy amikor én felléptem képviselőnek,

alázatos levélben kértam pártfogást Öntől?

Szakáts nagy alázatossággal könyörgött a képviselőjelöltségért?

Tanu: Erre nem emlékszem. Sajnos, nincs arra időm, hogy magánbeszélgetéseimről naplót vezessek.

Gömböst megeskették vallomására, ami után szólította be vallomástételre.

Zadravecz István 42 éves, csáklornyai születésű, tábori püspök. Az elnök felkérésére székre ül és úgy mondja el tanuvallomását.

A kérdésekre elmondja, hogy résztvevett a szegedi ellenforradalomban. Tagja volt az ABC-nek is és majdnem minden megbeszélésen résztvevett. Komolynak tartotta az ellenforradalmi mozgalmakat, csak eszköz hiányzott a cél elérésére.

Elnök: Akartak-e a városi tisztviselői karban új változásokat?

Tanu: Igen. Új polgármestert akartunk, Hajnal István személyében és volt szó Papp Menyhért főkapitányságáról is.

Elnök: Mikor alakult meg az ABC?

Tanu: Gömbös előtt még nem volt ABC. Ő hozott életet a szegedi mozgalomba és tette országossá.

Szakáts: Méltóságos püspök ur, szervezkedett-e a legényegyletben?

Tanu: Nem. A legényegylet valóságos alapon létesült. Politikával nem foglalkozott.

Elnök: Tud-e arról, hogy Szakáts ünnepelte Hock Jánost?

Tanu: Nem tudok s én Hock Jánost soha életemben nem láttam.

Elnök: Tapasztalta-e, hogy Szakáts tört volna a főispánság felé?

Tanu: Nem.

Zadravecz kihallgatása ezzel végetért s mivel a felek nem indítványozták megesketését, az elnök felmentette a további ott tartózkodás alól.

Back Bernát a következő tanu.

Az ellenforradalom keletkezéséről beszélt. Kelemen és Szakáts már ismeri szereplését mondotta el.

A közönség már-már lényegtelen tanuvallomást sejtett, amikor Wild Károly elnök a kaszinói kártyázásokra terelte a kérdéseket.

Elnök: Mit tud a kaszinói kártyázásokról?

Tanu: A kaszinóban és a regattában abban az időben nagyban kártyáztak. A kiskártyásokat kisiparosoknak, míg a nagyokat nagyiparosoknak nevezték. Egyszer egy ilyen „nagyiparosi” kártyavesztését átszámítottam buzába.

Egy vagonra rugott a differencia.

Szakátsot egyszer láttam nagyban kártyázni. Akkor pechje volt és vesztett. Ő is a „nagyiparosi” közé tartozott.

Elnök: Szakáts a vezető kártyások közé tartozott?

Tanu: Szakáts nagyon szerette kártyázni és hallottam arról, hogy néha reggelig is folyt a csata.

Szakáts: Lehetett-e kicsiben és nagyban is játszani a kártyán?

Tanu: Lehetett. Szegeden 1922-ben nagy divat volt a kártya. Én sohasem szerettem a kártyás embert és azt sem, ha közfunkcionárius kártyázik.

Szakáts: Erdőmön felül sohasem kártyáztam s bizony megígéri egyszer, hogy alaposan ki-fosztottak.

Tanu: Szakáts urasan, elegánsan kártyázott. Aláírt szolgáztató mindenét feltette a kártyára. Szakáts nem.

Back Bernát kihallgatása után Wild Károly elnök a főtárgyalás folytatását szombat reggel kilenc órára tűzte ki.

Szombaton hirdetik ki az ítéletet az „Abend”-pörben.

Bécs, április 16. Az Abend pör mai tárgyalása során a vád- és védbeszédre került a sor. Az államügyész tiltakozott az ellen, hogy kísérlet tettek arra, hogy mérgezett emberekkel vívják meg a pört. Szembeszállt a váddal és kísérlettel, hogy politikai motívumokat keverjenek a pörbe, majd közelebbről foglalkozott a két váddal, első sorban Weiss-szal és kijelentette, hogy Weiss valószínűleg kapitalista volt, aki tőzsdéülletekkel foglalkozott és nem riadt vissza attól, hogy a kétségbe nem vont tanuvallomások szerint kétmilliárdot kérjen a Boselli-bankháztól, hogy ezen az összegben állítólag nyomdát szerezzen az Abend számára. Ezután rátér az egyes vádbeli cselekményekre.

Az ügyész beszéde után a védők mondták el beszédeiket. Az egyik védő incidensre adott alkalmat, amennyiben azt mondta, hogy ha zsarolástól beszélnek, akkor ugyanugy zsarolással lehet vádolni a legtöbb ügyvédet is, mert az ügyvédek ugyanazt cselekszik, ha kliens jön hozzájuk s az újságoknál közbenjárást kér.

Erre a törvényszéki tudósítók egyesülete az elnökhöz éleshangú tiltakozást intézett, amit nyilvánosan felolvastak. Az érdekelt védő ezután bocsánatot kért és kijelentette, hogy ő nem a tisztességes törvényszéki tudósítást értette, hanem azokat a lapokat, amelyeket korrupciós lapoknak ismernek. Az ítéletet szombaton hirdetik ki.